

Sygn. akt II CZ 101/08

POSTANOWIENIE

Dnia 19 lutego 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa A.O.

przeciwko Gminy R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 19 lutego 2009 r.,

zażalenia powoda

na postanowienie Sądu Apelacyjnego

z dnia 15 września 2008 r., sygn. akt [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 15 września 2008 r. powołując się na art. 130² § 3 w związku z art. 373 k.p.c. odrzucił apelację powoda. W uzasadnieniu wyjaśnił, że pełnomocnik powoda oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 1 112 628,63 zł, tj. określił ją bez wymaganego przez art. 126¹ §3 k.p.c. zaokrąglenia w górę do pełnego złotego. W konsekwencji również opłata od apelacji została uiszczona w kwocie niezaokrąglonej do pełnego złotego, co stanowiło naruszenie dyspozycji art. 21 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej: „u.k.s.c.”) - poddanej sankcji określonej w art. 130² § 3 k.p.c.

W zażaleniu na to postanowienie strona powodowa podniosła następujące - ujęte alternatywnie - zarzuty:

- błędnej wykładni art. 130² § 3 k.p.c. przez uznanie, że środek zaskarżenia wniesiony przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, który opłacono bez zaokrąglenia w górę do pełnego złotego, podlega odrzuceniu;

- zastosowanie zamiast art. 45 ust. 1 oraz art. 78 w związku z art. 8 ust. 2 Konstytucji niezgodnych z Konstytucją przepisów art. 130² § 3 i art. 21 u.k.s.c.;

- niezastosowanie art. 193 Konstytucji i art. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. nr 102, poz. 643 ze zm.), z których wynikał obowiązek zwrócenia się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym o zgodność art. 130² § 3 k.p.c. z Konstytucją.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wejście w życie w dniu 2 marca 2006 r. ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przyniosło wiele zmian w porównaniu z wcześniejszym stanem prawnym. Zmianą radykalną było w szczególności wprowadzenie obowiązku „samoobliczania” opłat stosunkowych od wartości przedmiotu sporu lub od wartości zaskarżenia przez stronę reprezentowaną przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. Obowiązek taki wprowadzał art. 130² k.p.c., dodany przez art. 126 pkt 12 u.k.s.c. Wniesienie przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego nienależycie opłaconego środka zaskarżenia podlegającego opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej od wartości

przedmiotu zaskarżenia poddane zostało w nowo ustanowionym art. 130² §3 k.p.c. sankcji w postaci odrzucenia. Obowiązujący wcześniej art. 17 zdanie drugie ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2002 r. nr 9, poz. 88 ze zm.) obejmował sankcją w postaci odrzucenia *a limine* jedynie wniesienie przez adwokata lub radcę prawnego nienależycie opłaconego środka zaskarżenia podlegającego opłacie w wysokości stałej. Zakres przypadków, w których środek zaskarżenia podlegał zgodnie z tym przepisem opłacie w wysokości stałej, był przy tym stosunkowo nieduży. Mieściły się tu, rzadsze niż obecnie, przypadki, w których środek zaskarżenia podlegał opłacie stałej, lub określonemu ułamkowi takiej opłaty.

O ile przewidziana w art. 17 zdanie drugie ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych sankcja w postaci odrzucenia *a limine* nienależycie opłaconego środka zaskarżenia wniesionego przez zawodowego pełnomocnika nie budziła wątpliwości, o tyle nasuwała je od samego początku analogiczna sankcja ustanowiona w art. 130² k.p.c. w odniesieniu do nieznanego wcześniej przypadku opłaty w wysokości stałej, jakim jest uregulowana w art. 14 u.k.s.c. (i była także w jego pierwotnej postaci oraz w świetle pierwotnego brzmienia art. 100 u.k.s.c.) opłata podstawowa, oraz w odniesieniu do niepodlegającej wcześniej „samoobliczeniu” opłaty stosunkowej. Sankcji tej zarzucano nadmierny rygoryzm, nie dający się pogodzić z niektórymi normami konstytucyjnymi. Wskazywano w szczególności, że błąd zawodowego pełnomocnika, polegający na nieuiszczeniu niewielkiej, bo wynoszącej tylko 30 zł, opłaty podstawowej lub na nieprawidłowym obliczeniu opłaty stosunkowej nie powinien pociągać za sobą od razu aż tak surowej sankcji, godzącej przede wszystkim w samą stronę. Także bowiem w działalności profesjonalnej zdarzają się pomyłki, dlatego należało wprowadzić przede wszystkim mechanizm sprawnego ich usuwania, a nie przewidywać od razu surowe ich sankcjonowanie. Krytyka ta zaowocowała nowelizacją art. 130² k.p.c., polegającą na uchyleniu § 3 i – w konsekwencji - rozszerzeniu zakresu zastosowania §1 i 2 także na przypadki objęte wcześniej uchylonym §3; zgodnie z tą nowelizacją, również zatem nienależycie opłacone pismo zawodowego pełnomocnika, zawierające środek zaskarżenia, podlega zwrotowi z możliwością uzupełnienia braku ze skutkiem od

daty pierwotnego wniesienia. Nowelizacja ta, dokonana przez art. 1 pkt 3 lit. a ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 234, poz. 1571), wejdzie w życie jednak dopiero w dniu 1 lipca 2009 r. (por. art. 9 tej ustawy).

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, obowiązujący jeszcze art. 130² §3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewiduje, że sąd odrzuca nie opłaconą apelację wniesioną przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty, jest zgodny z art. 2, 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 78 Konstytucji (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 listopada 2008 r., SK 33/07, Dz. U. nr 207, poz. 1307; zob. także uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 grudnia 2007 r., P 39/06, OTK-A 2007, nr 11, poz. 161, oraz uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 czerwca 2008 r., OTK-A 2008, nr 5, poz. 86).

Uznany za zgodny z wymienionymi wyżej normami konstytucyjnymi art. 130² § 3 k.p.c. uzasadnia, mimo wskazanych wyżej wątpliwości co do trafności posłużenia się przez ustawodawcę określoną w nim sankcją, odrzucenie wniesionego przez zawodowego pełnomocnika środka zaskarżenia także w razie nieznacznego braku w należyтым jego opłaceniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 30 maja 2007 r., I CZ 48/07, LEX nr 346195, z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CZ 18/08, niepubl., z dnia 4 września 2008 r., IV CZ 69/08, LEX nr 465910, oraz uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 listopada 2008 r., SK 33/07 - jeszcze niepubl.). Istotą bowiem takich regulacji, jak omawiana, jest ustanowienie ścisłej granicy decydującej o spełnieniu wymaganej przesłanki. Podobnie zatem jak bardzo nawet nieduże opóźnienie w dochowaniu terminu ustanowionego do wniesienia środka zaskarżenia, również bardzo nawet nieduży brak w należyтым opłaceniu środka zaskarżenia powinien prowadzić do odrzucenia tego środka. Mówiąc obrazowo, jest tu podobnie, jak w razie spóźnienia się na pociąg; nie może, jak wiadomo, odjechać pociągiem zarówno ten, kto spóźnił się godzinę, jak i ten, kto spóźnił się tylko sekundę.

Nie ma jednak uzasadnionych podstaw do akceptacji aprobowanego w zaskarżonym postanowieniu - w ślad za uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2006 r., III CZP 83/06 (OSNC 2007, nr 7-8, poz. 106), i nawiązującymi

do niej postanowieniami Sądu Najwyższego: z dnia 30 maja 2007 r., I CZ 57/07 (LEX nr 351201), z dnia 22 czerwca 2007 r., V CZ 60/07 (niepubl.), z dnia 7 maja 2008 r., II CZ 23/08 (niepubl.), i z dnia 28 listopada 2008 r., V CZ 78/08 (niepubl.) – stosowania art. 130² §3 k.p.c. w razie uiszczenia przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego opłaty stosunkowej w wysokości określonej w art. 13 u.k.s.c. bez przewidzianego w art. 21 u.k.s. zaokrąglenia w górę do pełnego złotego.

Przyjęte w art. 21 u.k.s.c. rozwiązanie znajdowało się dawniej w art. 26 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych; w ostatniej swojej wersji przepis ten nakazywał zaokrąglenie wzwyż do pełnej dziesiątki groszy. To tradycyjnie przyjmowane w prawie polskim uregulowanie, nakazujące zaokrąglenie obliczonej opłaty sądowej w górę, mające praktyczne znaczenie jedynie w odniesieniu do opłat stosunkowych, podyktowane jest względami praktycznymi. Ma na celu ułatwienie prowadzenia księgowości oraz ułatwienie dokonywania opłaty w formie gotówkowej. Racje te były ważne zwłaszcza dawniej, kiedy dość często dokonywano opłaty w formie gotówkowej i gdy nie używano w księgowości programów komputerowych. Obecnie ich doniosłość praktyczna znacznie zmalała. Przy tym dopóki nie istniał obowiązek „samoobliczania” opłaty stosunkowej przez zawodowych pełnomocników, i wysokość tej opłaty określał przewodniczący sądu, w praktyce nie występowały żadne trudności w stosowaniu przepisu nakazującego zaokrąglenie opłaty.

Wskazane wyżej racje leżące u podstaw art. 21 u.k.s.c. nie pozwalają na uznanie kwoty, będącej wynikiem zaokrąglenia, za część opłaty sądowej poddaną sankcji określonej w art. 130² §3 k.p.c., ponieważ nie jest ona w istocie elementem opłaty sądowej, lecz stanowi jedynie dopłatę do niej uzasadnioną względami „techniczno-organizacyjnymi”. Obowiązek ponoszenia kosztów sądowych służy w szczególności eliminowaniu dochodzenia roszczeń oczywiście nieuzasadnionych i ograniczeniu pieniactwa, jak też pokryciu przynajmniej częściowemu (cel fiskalny) funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości (por. pkt III.7.2. uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 listopada 2008 r., SK 33/07). W przypadku opłaty stosunkowej realizacji tych funkcji służy obowiązek wniesienia kwoty w wysokości określonej zgodnie z art. 13 u.k.s.c., niewielkiej zaś

sumie dopłacanej do niej w wyniku zaokrąglenia, mieszczącej się obecnie w przedziale od 1 grosza do 99 groszy, przyświecają, jak wiadomo, inne, jedynie techniczno-organizacyjne cele. Dlatego bardzo surowa sankcja przewidziana w art. 130² §3 k.p.c. może być stosowana tylko w razie nienależytego uiszczenia opłaty stosunkowej w zakresie przewidzianym w art. 13 u.k.s.c. Poddanie braku zaokrąglenia opłaty sądowej tej sankcji podważałoby sens art. 21 u.k.s.c. Z przepisu mającego usprawnić wniesienie i zaksięgowanie opłaty sądowej stałby się on regulacją utrudniającą w sposób istotny i niezamierzony przez ustawodawcę funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości. Powyższej oceny nie podważają trudności w wyegzekwowaniu „zaokrąglenia” opłaty, w świetle obowiązującego obecnie prawa, w inny sposób. Lepszym rozwiązaniem tych trudności jest zastosowanie art. 122 pkt 2 u.k.s.c., pozwalającego niewszczęć bezcelowej egzekucji należności sądowych w kwocie od 1 do 99 groszy, niż zastosowanie art. 130² § 3 k.p.c. i na jego podstawie odrzucenie środka zaskarżenia ze względu na niezaokrąglenie o taką kwotę wniesionej opłaty.

Podsumowując, art. 130² § 3 k.p.c. nie ma zastosowania w razie wniesienia przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego opłaty stosunkowej w wysokości określonej zgodnie z art. 13 u.k.s.c. bez zaokrąglenia w sposób przewidziany w art. 21 u.k.s.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.